

Beslutningsforslag nr. B 52. Fremsat den 4. december 1984 af Jens Otto Madsen (VS), Lenger (VS) og Tinning (VS)

Forslag til folketingsbeslutning

om en generel ret for arbejdsløse til at deltage i undervisning i ledighedsperioden

Folketinget pålægger regeringen at fremsætte lovforslag, som sikrer, at alle forsikrede arbejdsløse får ret til at uddanne sig eller modtage undervisning samtidig med, at de fuldt ud bevarer deres arbejdsløshedsdagpenge.

Følgende retningslinjer lægges til grund:

- 1) Arbejdsløse får ret til at deltage i undervisning i uddannelser, hvor der er ledige pladser, eller hvor der er lovbunden pligt til at oprette uddannelsespladser. Ved uddannelse forstås enhver form for kompetencegivende uddannelse, forberedende uddannelse og almen uddannelse.
- 2) Den arbejdsløse vælger selv, om hun ønsker at modtage uddannelse og i givet fald hvilken uddannelse. Der er ingen tidsmæssig begrænsning på, hvornår den arbejdsløse kan påbegynde en uddannelse. Arbejdsformidlingen skal være forpligtet

til i samarbejde med den lokale fagbevægelse at rådgive og vejlede den arbejdsløse med hensyn til uddannelses- og erhvervs-muligheder.

- 3) Perioden, hvor den arbejdsløse er under uddannelse, tæller med til opfyldelsen af 26 ugers reglen og kan således erstatte første arbejdstilbud.
- 4) Den arbejdsløse kan deltage i et uddannelsesforløb i op til 2 år uden risiko for at måtte afbryde den igangværende uddannelse på grund af anvist arbejde. Hvis den arbejdsløse stadig er under uddannelse efter 2 års perioden, står hun herefter til rådighed for arbejdsmarkedet, men kan kun anvises arbejde (tvinges til at standse uddannelsen), såfremt der ikke inden for hendes fagområde findes ledig arbejdskraft uden et igangværende uddannelsesforløb.

Bemærkninger til forslaget

Generelle bemærkninger

Arbejdsministeren og partierne bag aftalen om ændringen af arbejdstilbudsordningen har sagt til dagspressen, at dagpengeforliget er udtryk for markant nytænkning, fordi det bryder med princippet om, at de arbejdsløse ikke må uddanne sig, mens de modtager dagpenge.

Men at kalde dét for nytænkning er i bedste fald udtryk for uvidenhed. For kravet om, at arbejdsløse – og vel at mærke *alle* arbejdsløse – skal have mulighed for at udnytte ledighedsperioder til uddannelse, har i årevis været rejst af venstrefløj, men altid for døve øren til trods for den indlysende tåbelighed i, at arbejdsløse stort set intet må foretage sig ud over at sende ansøgning efter ansøgning til forskellige arbejdsgivere. Forslagsstillerne går ind for efteruddannelse, nyuddannelse og alment dannende uddannelse i stedet for meningsløse og ørkesløse arbejdstilbud, som tilmed ofte tager arbejde fra dem, der har ordinære job.

Nyorienteringen hos regeringen og de radikale drager forslagsstillerne konsekvensen af gennemhørende beslutningsforslag, som giver alle forsikrede arbejdsløse ret til uddannelse samtidig med, at deres arbejdsløshedsunderstøttelse bevares.

En stor del af voksenbefolkningen har et generelt og specifikt uddannelsesefterslæb. Det er desuden en almindelig erkendelse, at den erhvervs- og samfundsudvikling, som kan føre til en forbedring af beskæftigelsessituationen, både forudsætter forbedret generel uddannelse og efter- og videreuddannelse af allerede erhvervsaktive.

Den rigtige løsning på dette problem er efter forslagsstillerens opfattelse indførelse af en generel adgang til betalt frihed til uddannelse (BFU).

En række forslag har tidligere været fremlagt, men regeringen og det radikale venstre foretrak at gennemføre sit »slørede« . . . 10 punkts program for voksenundervisning og folkeoplysning« – vedtaget 30. maj i år – som nu tegner sig som en stort set erhvervsrettet efter- og i år videreuddannelses- og omskolingsplan.

På en række punkter finder forslagsstillerne socialdemokratiets og SFs forslag egnede som grundlag for en sådan ordning, men forslagsstillerne finder også, at de har nogle mangler. VS vil bl.a. lægge særlig vægt på at få følgende synspunkter centralt placeret i en kommende BFU-reform:

- at der bliver tale om en rettighed for den enkelte, som kan udnyttes uden ulemper med hensyn til beskæftigelse, arbejdsmarkedsrettigheder etc.,
- at der bliver mulighed for, at grupper af personer i et boligområde, på en arbejdsplads eller i en forening uden væsentlige hindringer skal kunne organisere deres eget uddannelsesstilbud og benytte deres ret til BFU,
- at der bliver sat gang i forsøgs- og udviklingsarbejde, som specielt sigter på at udvikle relevante uddannelsesstilbud til de grupper af befolkningen, som indtil nu stort set kun har negative erfaringer med uddannelse, og som derfor vil blive væk, hvis de får tilbudt mere af samme skuffe.

Når forslagsstillerne har fundet det relevant at komme en sådan, mere fuldbåren BFU-reform i forkøbet med det foreliggende beslutningsforslag, så ligger der især to betragtninger bag:

For det første er størstedelen af udgiften ved at indføre BFU knyttet til lønudgift eller lønkomensation for deltagerne. Der er naturligvis også driftsudgifter forbundet med uddannelsesstilbudet, men denne udgiftspost betyder væsentligt mindre. For så vidt angår de arbejdsløse – både de langtidsledige og dem, der lige er blevet det – er denne udgift dækket på forhånd gennem dagpengene. Det er derfor i strid med almindelig sund fornuft ikke at udnytte den dyre »kapacitet« – nemlig deltagerne – med udgifter til den billige kapacitet – nemlig lærere og lokaler.

Det kan tilføjes, at noget i retning af $\frac{2}{3}$ af udnyttelsen af BFU i Sverige, hvor man har haft en sådan ordning siden 1974, netop beror på, at arbejdsløse i Sverige har mulighed for at søge uddannelse. Der er her tale om en egentlig anerkendelse af uddannelsesaktivitet, idet den ledige efter bevilling fra arbejdsmarkedsnævnene fritages for

at stå til rådighed for arbejdsmarkedet i uddannelsesperioden, men opretholder dagpengeretten på det normale grundlag. VS' herværende beslutningsforslag er lidt mindre vidtgående, idet forslagsstillerne kun opererer med en 2-årig periode, hvor den arbejdsløse træder uden for arbejdsmarkedet, og herefter – såfremt hun stadig er under uddannelse – alene stilles bagest i køen til at blive anvist arbejde.

For det andet er det helt urimeligt at forhindre folk i at uddanne sig i en ledighedsperiode. En undersøgelse foretaget af arbejdsmarkedsnævnet for Nordjyllands amtskommune tyder på, at ca. halvdelen af alle ledige med bestemthed ville udnytte muligheden, og yderligere $\frac{1}{4}$ ville med større eller mindre sikkerhed være interesseret.

Både ud fra en menneskelig betragtning og ud fra en samfundsmæssig interesse er det fuldstændig urimeligt ikke at slå til over for en sådan interesse. De eksisterende regler har den stik modsatte virkning: Bortset fra decideret aftenundervisning i kompetencegivende fag og decideret fritidsundervisning samt folkeskoleundervisning på 8., 9. og 10. klassetrin må de ledige ikke blive klogere, mere aktive osv. Den håbløse grænsedragning mellem, hvornår folk kvalificerer sig, og hvornår ikke, volder administrative problemer og giver urimelige begrænsninger, f.eks. når det gælder muligheden for at benytte HF-enkeltfagsundervisning (jfr. 12 timers reglen – det maksimale antal ugentlige timer en arbejdsløs må have, hvis dagpengeretten skal bevares samtidig).

Det foreliggende forslag er ikke helt uden svagheder. Det erkender forslagsstillerne åbent. Nedenfor kommenteres et par af de indvendinger, som naturligt melder sig.

Den første er omkostningerne. Hvis interessen for uddannelse er så stor, som de nordjyske tal antyder, og hvis interessen retter sig mod de lovbundne uddannelsesområder, vil det indebære et betydeligt pres på uddannelsessystemet. Nu er der ikke i den nordjyske undersøgelse sat omfang på ønskerne; et ugekursus svarer i driftsudgifter kun til $\frac{1}{40}$ af en års-uddannelsesplads, så det kan variere kraftigt. Hvis alle 300.000 arbejdsløse tog på kursus 1 uge med det samme, ville det kræve mindre uddannelseskapacitet end regeringens og det radikale venstres forslag om et uddannelsesstilbud til langtidsledige, altså det som erstatter det andet jobtilbud.

Man måtte være parat til at gå ind i en diskussion af udgiftsforøgelser og prioritering af uddannelsesstilbud, hvis muligheden i praksis blev udnyttet fuldt ud. Men de ledige er i vid udstrækning

grupper, som har et skeptisk forhold til uddannelse, og der er mere grund til at *håbe* på stor tilslutning end til på forhånd at *frygte* den.

Det fører frem til den anden indvending, som kan være rimelig: Vil det ikke kun være en lille gruppe, som i forvejen klarer sig godt, som benytter sig af uddannelsesretten, hvis den blev indført – således at uddannelsesfordelingen ikke bliver rettet op, men at man alene får indført BFU for en mindre gruppe ledige ad bagevejen?

Det kan måske vise sig at være tilfældet. Det fremgår imidlertid af ovenstående, at forslagsstillerne ønsker sig en generel BFU-ordning, som også giver beskæftigede mulighed for uddannelse uden urimeligt forringede levevilkår. Men forslagsstillerne har svært ved at forestille sig, at der blandt de ledige findes store grupper af privilegerede, som bare forstår at udnytte situationen, men som ikke har kunnet skaffe sig et arbejde.

Når ordningen har givet et erfaringsgrundlag, må man i givet fald gå ind i en drøftelse og prioritering af udnyttelsen af muligheden, f.eks. i forhold til, hvor lang tid man kan opretholde dagpengene uden uddannelse.

Men i første omgang tror forslagsstillerne heller ikke, problemet er særlig stort. Under alle omstændigheder tror forslagsstillerne, at de andre – de ledige, som ikke straks vil udnytte dette tilbud – kan imødekommes ved, at der sættes langt større kræfter ind på at udvikle nye uddannelses tilbud og uddannelsesformer, som opfylder deres behov langt bedre end de eksisterende undervisningstilbud. Og det er for VS en central del af en BFU-form.

Bemærkninger til beslutningsforslagets enkelte punkter

Til punkt 1

Forslagsstillerne ønsker ikke nogen begrænsninger i, hvilke uddannelser den arbejdsløse har adgang til. Det betyder, at der bl.a. ikke skal være noget krav om erhvervsretning indbygget i de uddannelser, den arbejdsløse har ret til. Forslaget ophæver således samtidig de i dag eksisterende begrænsninger i arbejdsløses adgang til f.eks. HF-enkeltfagskurser og videregående uddannelser (som jo står åbne for beskæftigede).

Forslaget sigter mod uddannelse som en forbedring af den enkeltes livssituation i bred forstand, og ikke kun kortsigtet snæver kvalificering til job, som der alligevel ikke bliver nok af.

Kommunerne har pligt til at oprette hold inden for fritidsundervisningen og amtskommunerne

inden for de prøveforberedende enkeltfagskurser efter behov. Dette vil indebære en merudgift. Derudover findes der en række ubenyttede uddannelsespladser, som *uden merudgift* kunne benyttes af arbejdsløse, hvis de ellers fik lov til det.

Til punkt 2

De netop offentliggjorte rapporter om »Evaluering af arbejdstilbudsordningen«, bestilt af arbejdsministeriet og udarbejdet af forskere ved Handelshøjskolen i Århus og Teknologisk Institut, peger på, at de arbejdsløse bør have tilbud om uddannelse på et tidligere tidspunkt end efter 3 eller 4 år uden job som foreslået i regeringens og de radikales aktuelle dagpengereform/-indgreb – gerne allerede før første arbejdstilbud. Formålet er at forebygge, at ledigheden tærer på folks rutine og selvspekt.

Forslagsstillerne har taget konsekvensen heraf og overlader trykt til de arbejdsløse selv at bestemme, hvornår de ønsker at gå i gang med et uddannelsesforløb.

Rådgivning og vejledning fra arbejdsformidlingens side skal ske i et samarbejde med den lokale fagbevægelse og organiseres på en måde, så de arbejdsløse – ud over at orientere sig om eksisterende uddannelsesmuligheder – selv deltager aktivt i udformningen af nye uddannelsesaktiviteter, de ønsker iværksat i lokalområderne.

Det kan f.eks. være i form af uddannelsesintroducerende kurser (å la daghøjskoler, erhvervsintroducerende kurser el.lign.), hvor de arbejdsløse i fællesskab diskuterer deres behov og eventuelt udvikler ideer til nye uddannelsesforløb, de ønsker at deltage i.

Til punkt 3

Med dette punkt ønsker forslagsstillerne at hindre en diskriminering af arbejdsløse under uddannelse i forhold til dem, der er i arbejdstilbud. Hensigten er at gøre det lige så attraktivt for den enkelte at uddanne sig som at blive sat til mere eller mindre meningsfyldt og nødvendigt arbejde via arbejdsformidlingen. Det er forslagsstillerne opfattelse, at øget uddannelse for de arbejdsløse efter deres eget valg og ønske er langt mere perspektivrigt for deres fremtid end et arbejdstilbud.

Til punkt 4

Forslagsstillerne ønsker hermed, at praksis omkring rådighedsbegrebet bliver bragt i overensstemmelse med almindelig sund fornuft.

Arbejdsløsheden er ikke skabt af de arbejdsløse, men det er dem, der i dag må betale for den. Ud over indkomstbortfaldet får de også begrænset deres muligheder for f.eks. at deltage i uddannelse. Rådighedsbegrebet kommer således til at fungere som en straffeforanstaltning.

Så længe arbejdsløsheden truer eksistensmulighederne for så mange mennesker, må almindelig sund fornuft, solidaritet med de arbejdsløse og lidt fantasi tages i brug, så ledighedsperioden også kan blive et liv med mening i.

For at etablere sammenhæng i uddannelsesforløbet er det helt nødvendigt, at alle deltagere kan være sikre i en periode, hvor rådighedsbegrebet ikke griber forstyrrende ind i undervisningsprocessen. Derfor er den arbejdsløse sikret ret til op til 2 års sammenhængende uddannelse. Herefter kan et uddannelsesforløb godt fortsætte, men rådighedsbegrebet i modificeret form indføres: den ledige under uddannelse stilles inden for sit fagområde bagest i arbejdsløshedskøen med hensyn til at få anvist arbejde.